

Анализ земской документации показал, что представители дворянских родов Екатеринославской губернии сделали свой посильный вклад в развитие образовательных и лечебных учреждений в регионе. Попечителями избирались представители различных социальных слоев, однако проведенный анализ позволяет утверждать, что значительную роль в попечительской поддержке школ, училищ, больниц и приютов играло именно дворянское сообщество соответствующего уезда Екатеринославской губернии. Кроме того, можно констатировать, что в составе структурных подразделений Екатеринославского губернского земства преобладали представители благородного сословия. Занимая руководящие позиции в земских учреждениях Екатеринославской губернии, дворянство края уделяло большое внимание решению местных проблем.

Ключевые слова: земское собрание, земская управа, дворяне, попечитель, пожертвование, Екатеринославская губерния.

Goncharova N. The Charity of Nobility of Ekaterynoslavsk' in materials of Zemsky Assembly

The district and provincial periodicals of zemstvs content in the article. The forms and directions of charitable activities noble status of Ekaterynoslavsk' province highlights based on a systematic analysis of the materials of provincial office, nobility contribution appears to support the local educational, health and social institutions is determined by their role in facilitating the functioning of the rural institutions in the region. Thesis proved the presence of a considerable amount of information about the activities of Ekaterynoslavsk' nobility in the plane of charity.

The methodology of this study is based on the general principles (historicity, objectivity, scientific) research and historical methods (historical-genetic, historical and typological, historical and comparative, chronological) that allowed objective documentation rural uncover opportunities and Board meetings as source base study of the history of philanthropy in Ekaterynoslavsk' province.

Analysis of rural documentation showed that members of noble families of Ekaterynoslavsk' province made their contribution to the development of educational and medical institutions in the region. Trustees elected representatives of different social classes, but the analysis suggests that a significant role in support of Trustees schools, colleges, hospitals and shelters played an aristocratic community is appropriate county in Ekaterynoslavsk' province. In addition, we can say that in the structural units of Ekaterynoslavsk' province zemstvs dominated by the noble class. Occupying leadership positions in rural institutions of Ekaterynoslavsk' province, the land of nobility paid considerable attention to solving local problems.

Keywords: rural meetings, rural council, nobles, trustee, donations, Ekaterynoslavsk' province.

Одержано 17.09.2015

УДК 391:316.334.56(477-25+477.53-25) «18/19»

Марина Олійник
(Київ)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ВИРОБНИЧІ ЗАХОДИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ВБРАННЯ
З УКРАЇНСЬКИМ МАРКЕРОМ СЕРЕД МІСТЯН В КІНЦІ ХІХ –
НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ КИЄВА ТА ПОЛТАВИ)**

У статті розглядаються питання, пов'язані зі стимулюванням використання в міському побуті вбрання з українським позначенням. Дається стислий аналіз історіографії проблеми. Метою розвідки є визначення складових організаційно-виробничого фактору популяризації одягу з українським маркером. Було використано методи аналізу та синтезу, а висновки зроблено на основі методів систематизації та узагальнення зібраного фактологічного матеріалу. Хронологічні межі дослідження включають кінець ХІХ – початок ХХ ст. Використання одягу з українськими ознаками досліджується на прикладі міст Києва та Полтави, які були впливовими

осередками з модернізації кустарних промислів з виготовлення вбрання для містян. Визначено основні напрямки організаційно-виробничої діяльності, які сприяли виготовленню вбрання з українським маркером.

Ключові слова: український народний одяг, вбрання з українським маркером, кустарні майстерні з виготовлення одягу.

Висвітлення питань особливостей українського народного вбрання належать до важливих напрямків етнологічної науки. Загальновідомо, що український народний одяг виконує функцію позначення національної ідентичності. Дослідження сільського вбрання в усьому розмаїтті його регіональних комплексів дозволило створити ґрунтовну наукову базу для розуміння його духовного та матеріального виміру, що відображено в працях Я. Головацького (1877), Хв. Вовка (1916), О. Воропая (1966), С. Колоса та І. Гургули (1961), Я. Прилипка (1964), К. Матейко (1977, 1996), Т. Ніколаєвої (1988, 1996, 2005), Г. Стельмашук (1988, 1993, 2006, 2013), О. Косміної (1994, 2007, 2008-2009), Л. Булгакової-Ситник (2010), Л. Пономар (1997, 2015) та багатьох інших. Порівняно небагато праць торкаються питань організації виготовлення українського вбрання з метою його реалізації серед міських споживачів та проблем, з цим пов'язаних. Необхідність дослідження народних художніх промислів у контексті взаємодії професійного та народного мистецтва піднімають в своїй розвідці (1987) Б.М. Біляшівський та Ю.П. Лашук [2]. У ній розглядаються основні напрямки діяльності Київського кустарного товариства та наводяться дані щодо обсягів виробництва через грошовий вираз реалізованих товарів на основі справ Центрального державного історичного архіву в Ленінграді.

Сучасне розуміння побутування вбрання, що передає національну ідентифікацію, потребує використання міждисциплінарного підходу до вивчення цього явища. Мистецтвознавець Т. Кара-Васильєва (2001) піднімає питання початку творчої взаємодії між професійними художниками та народними майстрами в процесі створення нових форм одягу, які безумовно були розраховані на міських споживачів [14]. У дослідженнях (2005, 2011) Т. Кара-Васильєва аналізує розвиток української народної вишивки, виділяючи новий напрямок її розвитку через синтез традиційного народного мистецтва з новими авангардними тенденціями, які розробляли художники професіонали [13; 12]. У мистецтвознавчих розвідках К. Гончар (2013) та А. Варивончик (2014) розглядається розвиток українських художніх промислів протягом ХХ ст. [9; 5]. У даних роботах основна увага зосереджується на вивченні кустарних промислів як мистецького явища. О. Вільшанська (2009) з позицій історика досліджує зародження національного художнього стилю та його вплив на міське повсякдення. Вона констатує наявність таких явищ, як вираження через одяг національної самосвідомості, побутування в місті сільських традицій та поширення моди на народний стиль серед міських мешканців, яка проявлялась у використанні ними елементів народного одягу [8].

Отже, питання популяризації вбрання з українським позначенням, пов'язане з керованим розвитком художніх кустарних промислів з застосуванням досягнень народного мистецтва до виготовлення одягу для міських споживачів, потребує свого висвітлення як нове етнокультурне явище в повсякденних міських практиках. Актуальність цієї теми підтверджує сьогодення українського життя, коли спостерігається бурхливе відродження побутування національного вбрання та його сучасних модифікацій.

Перші спроби вивчення народних промислів з метою організації на їхній основі кустарних виробничих осередків, які б приносили прибуток населенню, були зроблені в кінці ХІХ ст. Так, для міністерства державної власності в 1889 р. було досліджено Полтавську та Чернігівську губернії, а в 1889-1890 рр. Київську [18; 20]. У звітах по вивченню стану кустарних промислів у цих губерніях не міститься пропозицій щодо організації осередків з виготовлення одягу чи вишивальних майстерень. Перша рукодільна майстерня була відкрита приватною особою в с. Василівка, Полтавського повіту в 1894 р. [21, с. 214], а вже в 1904 р. при Полтавському земстві був відкритий кустарний склад,

який взяв на себе допомогу в організації виробництва та збуту продукції [15, с. 12]. Досвід роботи Полтавського земства по підтримці та розвитку народних художніх промислів мав велике значення. Заснований ним природно-історичний і етнографічний Музей зі значною колекцією українського народного вбрання став основною джерельною базою для творчого відтворення справжніх українських зразків вишивки при створенні кустарних виробів. Але тільки технічної допомоги виявилось замало, тому в 1909 р. для консультації кустарів був запрошений художник, який пройшов курс навчання в Імператорському Строганівському Центральному художньо-промисловому училищі [21, с. 216]. В 1912 р. у м. Сорочинці було відкрито навчальну майстерню з кравецької та білошвейної справ [21, с. 223]. Такі приклади показують незворотність початку модернізації кустарних промислів через вдосконалення їхніх технологій прогресивними здобутками, які відповідали запитам часу.

У виготовленні одягу для налагодження широкого збуту продукції серед споживачів, орієнтованих на міські смаки, слід було впровадити низку заходів по підняттю конкурентоспроможності художніх народних промислів. Необхідно було забезпечити використання якісної сировини, а саме фабричної тканини або витканої на вдосконалених ткацьких верстатах. Технічною умовою якості тканини було рівномірне переплетення з однаковою товщиною ниток, на якому вигідно виділялась вишивка. Наступним етапом виробничого процесу була розробка конструкції через моделювання деталей крою та художнє вирішення оздоблення виробу. Саме цю частину мали виконувати художники-модельєри чи кравці з художніми здібностями, які розумілися на модних тенденціях та чітко уявляли смаки споживачів. Проте знання європейського крою було замало, вкрай важливо було підготувати спеціалістів, які б добре вивчили основні принципи крою народного вбрання для використання перевірених часом його раціональних рішень.

Важливими напрямками популяризації естетики народного вбрання були впровадження в міський побут елементів народного одягу та адаптація старовинних технік та візерунків до створення тогочасного модного вбрання [22; 23]. Так, в асортимент виробів, які можна було замовити через кустарний склад у Полтаві входили елементи традиційного українського строю: плахти вовняні та шовкові, хустки зі старовинним українським швом, сорочки до «малоросійського костюма», сорочки чоловічі та дитячі, а також модний вишитий одяг з українським маркером: кишені дитячі кольорові, гестки до дамських сорочок, кофточки дамські, сукні, комірці дамські, матіне, капоти, дитячі платтячка, при цьому додаються фотографії 95 зразків візерунків вишивки для вибору оздоблення виробу [15, с. 47, 26-29].

Така міська популяризація народного одягу відбувалась на тлі поступового занепаду старовинних традицій на селі під тиском нової «брокарівської моди». Отже, пропагування українських традицій у міському соціокультурному середовищі, яке було певним прогресивним взірцем для наслідування, стимулювало переосмислення ставлення до власних здобутків і серед сільських мешканців. Про це пише організатор кустарного осередку в с. Хороброчи, Черніговської губ. Н.А. Семпликевич: «Мені доводилось спостерігати, з якою любов'ю мої молоді майстрині розшукували для мене зразки вишивок серед старовинних тканин своїх бабусь і матерів; суворо витримуючи стиль, вони навіть пробували умудритися в різноманітних нових комбінаціях. Наслідком цього було одне вельми відрadne явище: в той час, коли я збирала та комбінувала типові орнаменти для наших кустарних виробів, сільські дівчата стали користуватися моїми зразками для своїх же робіт, і старовинні узори все частіше й частіше стали з'являтися у них в одязі (на рукавах сорочок, фартухах, платках та ін.)» [24, с. 120].

Популяризація українського народного вбрання відбувалась паралельно з виховуванням широкої аудиторії шанувальників народного мистецтва. За ініціативи директора Київського міського художньо-промислового і наукового музею М.Ф. Біляшівського було вирішено організувати етнографічну виставку кустарних виробів, щоб звернути увагу суспільства на високий мистецький рівень виконання речей широкого

вжитку. Експонати вибирала комісія, до складу якої входили О.П. Косач, К.В. Бутович, а головою була Н.Г. Яшвіль [2, с. 39]. Про успіх цієї виставки, яка проходила з 19 лютого до 1 травня 1906 р. в музеї Миколая II пише Олена Пчілка: «Головна сих днів новина – виставка українських народніх виробів (етнографічно-«кустарна»). Се щось надзвичайне вийшло! 6 зал! І Все тільки українські речі та які гарні! Виставка чудова просто – грандіозна! Навіть «Липки» [в той час аристократична частина Києва] кажуть: «правда, – ще не вмерла Україна!»» [17, с. 774]. На виставці був представлений відділ вишивання, найбільше робіт було представлено з Київщини та Полтавщини, частину виробів можна було купити на місці [6]. Важливим досягненням виставки стало створення Київського кустарного товариства, яке було затверджено 8 серпня 1906 р. на чолі з Н.М. Давидовою. Основними напрямками його роботи було надання інформативної та матеріальної допомоги українським кустарним артільям у Київській, Волинській, Подільській, Чернігівській та Полтавській губерніях [2, с. 40]. Важливою його роботою була організація збуту продукції, яка спочатку містилась на складі в етнографічному музеї. Так, у журналі «Рідний край» було розміщено рекламне повідомлення: «Між виробами, що продаються в складі, найпаче визначаються вишиванки, що постачають селянки з Київщини, через руки скількох пань, членів «Товариства». Де-які вишиванки «вирізуванням» уявлять собою справжні мистецькі твори. На київській «кустарній» виставці вони звернули на себе велику увагу» [19].

Слід звернути увагу на таку закономірність, що популяризація українського вбрання як високохудожнього явища сприяла поширенню його не тільки серед національно свідомого населення, а й в ширших колах, що створювало сприятливі умови для визнання українства як такого. Під час перебування Миколая II в 1909 р. у Полтаві на святкуванні двохсотліття Полтавської битви йому було вручено подарунок від миргородської міщанки Раїси Худоминської, яка «власними руками вишила шовками сорочечку в дарунок наслідникові Цесаревичу Олексію Миколаєвичу. Вимережано сорочечку надзвичайно чудовим українським узором» [3; 8, с. 100]. Після відвідин будинку губернської земської управи, в якому була представлена виставка роботи місцевих кустарів, Микола II відзначив високий мистецький рівень виконання робіт: «З Полтави Царь повіз такі куплені на виставці й піднесені Йому речі: сорочечку Дьохтярівських кустарів, зроблену з рисунка гетьмана Полуботка, – подарунок для Наслідника Цесаревича; жіноче українське вбрання; килим; сарпанки (жіночі шалі) із льону з шовковими переборами та пояси до жіночого вбрання, повишивані» [11; 8, с. 100]. Такі факти визнання високої мистецької цінності українського вбрання з боку царської родини та їхнє оприлюднення в періодичній пресі працювало на рекламу народного одягу, а для певної консервативної провладної аудиторії виступало прикладом для наслідування купівлі народного одягу. Про те, що «Його Імператорська Величність удостоїв Своєю Всемилоствивішою увагою роботи кустарів Полтавської губернії» згадується в роботі по аналізу розвитку кустарної промисловості [21, с. 218]. Визнання російським монархом високого художнього рівня виробів українських майстрів стає вигідним аргументом для просування справи по розвитку кустарних промислів. Так, на першій сторінці каталогу Полтавського кустарного складу розміщено фотографію огляду Миколаєм II виставки вишитих виробів в Полтавському земстві [15, с. 3], що очевидно полегшувало проходження цензурного дозволу на друк, оскільки як відомо Український клуб в Києві був закритий в 1912 р. й через надмірну присутність українських візуальних символів в його інтер'єрі.

Про успіх випуску виробів в українському вирішенні говорить той факт, що в 1910 р. було відкрито великий спеціалізований магазин: ««Київське кустарное общество», поширило свою справу й перевезло свою крамницю, що торгує народніми мистецькими виробами, в просторішу домівку (на тій-же Миколаївській вулиці, № 11). Тепер крамниця займає шість кімнат, цілком заповнених вишиванками, виробами ткацькими, <...>. Більшу частину виробів товариство замовляє безпосередно на селах, а де-що має на комісію від земських складів і майстерень. В крамниці така сила чудових річей

(у величезній більшості – українських), що огляд того всього може справити велику втіху. Ціна на все досить поміркована» [16]. Відродження традиції виготовлення народного вбрання проходили паралельно з розвитком нових форм організації виробництва. Так силами Київського та Полтавського земств з підтримкою приватних осіб було розпочато відкриття артілей та пунктів видачі замовлень на виготовлення виробів в українському стилі. Осередками розвитку вишивального промислу були: майстерня під керівництвом А. Семіградової в с. Скопці Переяславського повіту Полтавської губ., кустарний пункт в с. Зозов Липовецького повіту Київської губ. на чолі з Ю. Гудим-Левкович, артіль княгині Яшвіль в с. Сунки Черкаського повіту Київської губ., під керівництвом Н. Давидової в с. Вербівка Чигиринського повіту Київської губ. та інші [13, с. 36].

Організація артілей включала залучення місцевих сільських майстрів та підготовку молодих учениць для опанування традиційних технік вишивки та виготовлення одягу. Так, на утриманні Полтавського губернського та повітових земств було 85 навчальних показових майстерень, штат виїзних інструкторів, склад кустарних виробів, утримання художників та працівників етнографічного відділу музею, організація виставок [15, с. 14]. У творчій співпраці Н. Давидової з О. Екстер та К. Малевичем у 1915-1917 рр. на базі майстерні в с. Вербівка Чигиринського повіту Київської губ. розроблялись нові форми модного одягу [14, с. 17; 25]. Отже, окрім традиційного українського вбрання, яке було затребуване серед населення для символічно-знакового використання, з'являється новий модний одяг з українським позначенням. Про створення тогочасного модного одягу з українським маркером згадується в статті, присвяченій вишивці: «мистецьке шиття «настиланням» та «вирізуванням» починає знов одживатись і несподівано придбало собі успіх у широкому світі. <...> Показуючи чудові зразки сього шиття на виставках, торгуючи ним у своїх крамницях, полтавський земський склад і київське кустарне товариство продають тих вишиванок на сотні й тисячі рублів, торгують ними не тільки на місці, але й посилають далеко, навіть за-границю. Тим вишиванням торгують і на аршин, оздобляють цілі вбрання, хатню й верхню одіж, (обкладають вишитими полотняними стяжками поли, рукави й комірі). Київський кустарний склад (Миколаївська улица, № 11) продає дуже багато таких свиточок і пальт, – сукняних і полотняних, (білих, сірих і інших), – оздоблених вишивками вирізуванням і настиланням. (Ціна від 10 до 50 карбов.) Vzори беруться з чисто народних українських зразків; вишивається на селах, («склад» дає полотно й нитки), а само вбрання шиється й оздобляється тими вишитими полотняними стяжками вже в Києві» [7].

Не тільки в Києві, а й в інших містах спостерігалась залежність між національною свідомістю та присутністю зовнішніх українських ознак побуту. У листі до Лесі Українки в 1913 р. Олена Пчілка відзначає увагу до українського слова й виробів: «В Полтаві [мати їздила туди] багато приемних ознак, – таки кудись у товщу українського кураєвого тіла проточується українство. Книгарня українська в Полтаві прекрасно торгує – і виданнями й виробами, – йде без дефіциту, навіть з добрим прибутком» [17, с. 875]. Діяльність Київського кустарного складу охоплювала співпрацю з різними регіонами України, що сприяло поширенню речей, з вираженими локальними особливостями в міському побуті, які сприймалися містянами як загальноукраїнські. Це підтверджують такі статистичні дані: «Зокрема, в 1912 р. з Київщини було продано товарів на суму 40832 крб., Подільської – 2000 крб., Волинської – 500 крб., Полтавської – 2000 крб., Чернігівської – 1000 крб. <...> За видами виробів загальна сума проданих товарів у 1912 р. виглядала так: вишивок на 18183 крб., тканин на 13905 крб.» [2, с. 43]. Матеріали з роботи Київського кустарного товариства не збереглися, оскільки архів Київського губернського земства згорів в 1921 р., а Київського кустарного товариства зник [1, арк. 10]. Тому важливим джерелом для оцінки виступають матеріали діяльності кустарного складу в Полтаві. Відомо, що Полтавський кустарний склад губернського земства поставляв свої товари в Київський, Петербурзький та Московські кустарні склади [21, с. 215]. При цьому головна діяльність складу полягала в реалізації ткацьких товарів та виробів жіночого рукоділля: «Продажа виробів і сирих

матеріалів по цих двох групах складає понад 50.000 р., чи 86% всіх оборотів складу» [21, с. 216]. Така успішна діяльність була загальмована початком війни 1914 р. і вкінці 1916 р. товариство зупинило свою діяльність.

Виготовлення одягу з української ідентифікацією продовжувало існувати серед майстрів, які працювали на замовлення. У спогадах киянина Г. Григор'єва згадується Шура Новицька, родом з Полтавщини, яка переїхавши до Києва та втративши роботу, почала заробляти рукоділлям: «Вишивані нею українські сорочки були творами справжнього майстра. З'явилося багато охочих замовити її вироби» [10, с. 74]. У невеличких майстернях по пошиттю одягу можна було замовити вбрання з українською вишивкою. Часто працівник такого ательє виступав як «хазяйчик», який був пов'язаний з надомницею-вишивальницею, яку він забезпечував роботою [4, с. 48].

Отже, в популяризації вбрання з українським маркером слід виділити організаційно-виробничий фактор, який включав низку заходів. По-перше, проводилось наукове вивчення традиційного українського вбрання через збирання старожитностей, формування музейних колекцій та організації експозицій, що сприяло закріпленню статусу народного одягу як національного костюма, виразника етнічної ідентичності українського народу. По-друге, Полтавське губернське земство та Київське кустарне товариство опікувались наданням інформаційної, технологічної, організаційної та матеріальної допомоги для створення осередків майстерень та артілей з виготовлення одягу з українським маркером. По-третє, ключовим моментом було відкриття постійно діючих складів-магазинів в Полтаві та Києві, які давали можливість реалізації продукції виробників та задоволення попиту споживачів. По-четверте, було впроваджено рекламну компанію з інформування широкого кола міських споживачів через друковані видання про можливість купівлі та замовлення такого вбрання.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (АНФРФ ІМФЕ). – Ф-48-III, од. зб. 69, 58 арк.
2. Біляшівський Б.М. Київське кустарне товариство / Б.М. Біляшівський, Ю.П. Лашук // Народна творчість та етнографія. – 1987. – № 4. – С. 39-44.
3. В Полтаві // Рада. – 1909. – № 146. – С. 3.
4. Варивончик А.В. Про форми суспільної організації праці в галузі українського традиційного народного мистецтва вишивання / Анастасія Віталіївна Варивончик // Вісник КНУКіМ: Збірник наукових праць. – 2012. – № 27. – С. 46-52.
5. Варивончик А.В. Українські художні промисли вишивального спрямування / Анастасія Віталіївна Варивончик // Мистецтвознавчі записки: Зб. наук. праць. – 2014. – С. 266-73.
6. Виставка виробів домашнього промислу у Києві // Рідний край. – 1906. – № 10. – С. 13-14.
7. Відродження давнього українського шиття // Рідний край. – 1910. – № 44. – С. 13.
8. Вільшанська О. Повсякденне життя міст України кін. XIX – початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості / Оксана Вільшанська. – Київ: НАН України, Ін-т історії України, 2009. – 172 с.
9. Гончар К. Взаємодія народного та професійного декоративно-прикладного мистецтва в 1900-1990 рр. / Катерина Гончар // Художня культура. Актуальні проблеми. – 2013. – № 9. – С. 241-251.
10. Григор'єв Г. У старому Києві. Спогади / Григорій Григор'єв. – Київ: Радянський письменник, 1961. – 360 с.
11. До Полтавських днів // Рада. – 1909. – № 147. – С. 3.
12. Кара-Васильєва Т. Вишивка / Тетяна Кара-Васильєва // Історія декоративного мистецтва України: У 5 т. Т 4 / Тетяна Кара-Васильєва. – Київ: НАНУ, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, 2011. – С. 13-47.
13. Кара-Васильєва Т. Декоративне мистецтво України XX століття. У пошуках «великого стилю» / Т. Кара-Васильєва, З. Чегусова. – Київ: Либідь, 2005. – 280 с.
14. Кара-Васильєва Т. Народне мистецтво і художники авангарду / Тетяна Кара-Васильєва // Народне мистецтво. – 2001. – № 3-4(15-16). – С. 14-17.
15. Каталогъ издѣлій вырабатываемыхъ кустарями Полтавской губерніи въ земскихъ учебныхъ мастерскихъ и продаваемыхъ черезъ земскій складъ – С.-Петербургъ, 1912. – 48 с.
16. Київський кустарний магазин // Рідний край. – 1910. – № 38. – С. 13.
17. Косач-Кривинюк О. Леся Українка. Хронологія життя і творчості / Ольга Косач-Кривинюк. – Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, 1970. – 927 с.

18. Кустарная промышленность Полтавской и Черниговской губерний. Изследования 1889 г. В.И. Каталя // Отчеты и исследования по кустарной промышленности в России. Том I. – С.-Петербург, 1892. – С. 283-304.
19. Кустарне Товариство // Рідний край. – 1907. – № 4. – С. 11.
20. Кустарные промыслы Курской и Киевской губерний. Изследования 1889-1890 гг. Н.В. Пономарева // Отчеты и исследования по кустарной промышленности в России. Том I. – С. Петербург, 1892. – С. 317-353.
21. Обзор дьятельности земств по кустарной промышленности. – С.-Петербург, 1913. – 440 с.
22. Олійник М.В. Виразення української ідентифікації в міському одязі (на прикладі життя родин Драгоманових і Косачів) / Марина Володимирівна Олійник // Народна творчість та етнологія. – 2014. – № 4. – С. 105-114.
23. Олійник М. Український чоловічий одяг у побуті міської інтелігенції в другій половині XIX – першій половині XX століття / Марина Олійник // Народна творчість та етнологія. – 2015. – № 4. – С. 67-77.
24. Семпликевич Н.А. Постепенное вымирание и начало возрождения народного узора в женских рукодельях / Н.А. Семпликевич // Труды III-го Всероссийского съезда дьятелей по кустарной промышленности в С.-Петербурге. Выпуск первый. Отдѣль I / Н.А. Семпликевич. – С.-Петербург, 1913. – С. 115-120.
25. Шестакова О. Ганна Собачка (1883-1965). Мистецтво природи, або природа мистецтва. Історико-культурні дослідження Анатолія Заїки [Електронний ресурс] / Олена Шестакова. – Режим доступу: <http://be-inart.com/post/view/1032>.

REFERENCES

1. Arkhivni naukovі fondy rukopysiv ta fonozapysiv Instytutu mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M.T. Rylskoho NAN Ukrainy (ANFRF IMFE) – F-48-III, od. zb. 69, 58 ark.
2. Biliashivskiy B.M. Kyivske kustarne tovarystvo / B.M. Biliashivskiy, Yu.P. Lashchuk // Narodna tvorchist ta etnografii. – 1987. – № 4. – S. 39-44.
3. V Poltavi. // Rada. – 1909. – № 146. – S. 3.
4. Varyvonchuk A.V. Pro formy suspilnoi orhanizatsii pratsi v haluzi ukrainskoho tradytsiinoho narodnoho mystetstva vyshyvannia / Anastasiia Vitaliivna Varyvonchuk. // Visnyk KNUKiM: Zbirnyk naukovykh prats. – 2012. – № 27. – S. 46-52.
5. Varyvonchuk A.V. Ukrainski khudozhni promysly vyshyvalnoho spriamuvannia / Anastasiia Vitaliivna Varyvonchuk. // Mystetstvoznavchi zapysky: Zb. nauk. prats. – 2014. – S. 266-273.
6. Vystavka vyrobiv domashnoho promyslu u Kyievi // Ridnyi kraj. – 1906. – № 10. – S. 13-14.
7. Vidrodzhennia davnoho ukrainskoho shyttia. // Ridnyi kraj. – 1910. – № 44. – S. 13.
8. Vilshanska O. Povsiakdenne zhyttia mist Ukrainy kin. XIX – pochatku XX st.: yevropeiski vplyvy ta ukrainski natsionalni osoblyvosti / Oksana Vilshanska. – Kyiv: NAN Ukrainy, In-t istorii Ukrainy, 2009. – 172 s.
9. Honchar K. Vzaiemodiiia narodnoho ta profesiinoho dekoratyvno-prykladnoho mystetstva v 1900-1990 rr. / Kateryna Honchar // Khudozhnia kultura. Aktualni problemy. – 2013. – № 9. – S. 241-251.
10. Hryhoriev H. U staromu Kyievi. Spohady / Hryhorii Hryhoriev. – Kyiv: Radianskyi pysmennyk, 1961. – 360 s.
11. Do Poltavskykh dnev // Rada. – 1909. – № 147. – S. 3.
12. Kara-Vasylieva T. Vyshyvka / Tetiana Kara-Vasylieva // Istoriia dekoratyvnoho mystetstva Ukrainy: U 5 t. T 4 / Tetiana Kara-Vasylieva. – Kyiv: NANU, IMFE im. M.T. Rylskoho, 2011. – S. 13-47.
13. Kara-Vasylieva T. Dekoratyvne mystetstvo Ukrainy XX stolittia. U poshukakh «velykoho styliu» / T. Kara-Vasylieva, Z. Chehusova. – Kyiv: Lybid, 2005. – 280 s.
14. Kara-Vasylieva T. Narodne mystetstvo i khudozhnyky avanhardu / Tetiana Kara-Vasylieva. // Narodne mystetstvo. – 2001. – № 3-4(15-16). – S. 14-17.
15. Katalog izdliiy vyrabatyvaemykh kustaryami Poltavskoy gubernii v zemskikh uchebnykh masterskikh i prodavaemykh cherez zemskyy sklad. – S.-Peterburg, 1912. – 48 s.
16. Kyivskiy kustarniy mahazyn // Ridnyi kraj. – 1910. – № 38. – S. 13.
17. Kosach-Kryvyniuk O. Lesia Ukrainka. Khronolohiia zhyttia i tvorchosty / Olha Kosach-Kryvyniuk. – Niu-York: Ukrainska Vilna Akademiia Nauk u SShA, 1970. – 927 s.
18. Kustarnaia promyshliennost Poltavskoi i Chernihovskoi gubernii. Izsledovaniya 1889 h. V.I. Katalieia. // Otchety i izsledovaniya po kustarnoi promyshlennosti v Rossii. Tom I. – S. Peterburg, 1892. – S. 283-304.
19. Kustarne Tovarystvo // Ridnyi kraj. – 1907. – № 4. – S. 11.
20. Kustarnyie promysly Kurskoi i Kiievskoi gubernii. Izsledovaniya 1889-1890 hh. N.V. Ponomareva. // Otchety i izsledovaniya po kustarnoi promyshlennosti v Rossii. Tom I. – S. Peterburg, 1892. – S. 317-353.
21. Obzor dieiatelnosti ziemstv po kustarnoi promyshlennosti – S. Peterburg, 1913. – 440 s.
22. Oliinyk M.V. Vyrazhennia ukrainskoi identyfikatsii v miskomu odiazi (na prykladi zhyttia rodyn Drahomanovykh i Kosachiv) / Maryna Volodymyrivna Oliinyk // Narodna tvorchist ta etnologiiia. – 2014. – № 4. – S. 105-114.
23. Oliinyk M. Ukrainskiy cholovychyi odiah u pobuti miskoi intelihentsii v druhii polovyni XIX – pershii polovyni XX stolittia / Maryna Oliinyk // Narodna tvorchist ta etnologiiia. – 2015. – № 4. – S. 67-77.

24. Siemplikevich N.A. Postепенное vymiraniie i nachalo vozrozhdeniia narodnoho uzora v zhenskykh rukodieliiakh / N.A. Siemplikevich // Trudy III-ho Vsierossiiskaho sezda deiateliei po kustarnoi promyshlennosti v S.-Peterburh. Vypusk pervyi. Otdiel I / N.A. Siemplikevich. – S. Peterburh, 1913. – S. 115-120.

25. Shestakova O. Hanna Sobachka (1883-1965). Mystetstvo pryrody, abo pryroda mystetstva. Istoryko-kulturni doslidzhennia Anatoliia Zaiky [Elektronnyi resurs] / Olena Shestakova. – Rezhym dostupu: <http://be-inart.com/post/view/1032>.

Олийнык М. Организационно-производственные мероприятия популяризации одежды с украинским маркером среди горожан в конце XIX – начале XX в. (на примере Киева и Полтавы).

В статье рассматриваются вопросы, связанные со стимулированием использования в городском быту одежды с украинским обозначением. Дается краткий анализ историографии проблемы. Цель исследования состоит в определении составляющих организационно-производственного фактора популяризации одежды с украинским маркером. Были использованы методы анализа и синтеза, а выводы сделаны на основе методов систематизации и обобщения фактологического материала. Хронологические границы исследования включают конец XIX – начало XX в. Употребление одежды с украинскими признаками исследуется на примере городов Киева и Полтавы, которые были влиятельными местами по модернизации кустарных промыслов по изготовлению одежды для горожан. Определены основные направления организационно-производственной деятельности, которые способствовали изготовлению одежды с украинским маркером.

Ключевые слова: украинская народная одежда, одежда с украинским маркером, кустарные мастерские по изготовлению одежды.

Oliynyk M. The organizational and production activities on popularization of clothing with a Ukrainian marker among the townspeople in late XIX – early XX century. (on the example of Kyiv and Poltava).

The article deals with problems related with promotion of the use of clothing with a Ukrainian designation in the urban life. A brief analysis of the problem's historiography is given. The aim of the research is to determine the components of an organizational production factor of popularization of clothing with a Ukrainian marker. The methods of analysis and synthesis are used. The conclusions are made on the basis of the methods of organizing and summarizing the collected factual material. The chronological boundaries of the study include the late XIX – early XX century. Consumption of the Ukrainian featured clothes is investigated on the example of Kyiv and Poltava being the influential centers for modernizing the handicrafts manufacturing of clothing for townspeople. The main directions of organizational and production activities that contributed to manufacturing of garments with a Ukrainian marker are determined.

Keywords: Ukrainian folk clothing, costumes with a Ukrainian marker, handicraft shop for clothes.

Одержано 12.11.2015

УДК 398.332.12(477).82(091) «19»

Віктор Ткаченко
(Переяслав-Хмельницький)

ПИСАНКИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ ЗА АРХІВНИМИ МАТЕРІАЛАМИ

У статті, на основі опрацювання архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, автором досліджено писанкарство Волинської губернії початку XX ст.

Дослідником проаналізовано та систематизовано архівні матеріали з Новоград-Волинського, Старокостянтинівського, Ковельського та Кременецького повітів, що зберігаються у фонді Волинського краєзнавчого музею.